

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: Dr. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik hetenként egyszer, szombaton.

Előfizetési ár: egész évre 20 korona, fél-
évre 10 korona. Egyes szám ára 50 fillér.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Debrecen, Kollégium
Ide kell küldeni a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó
minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési díjat.

A tiszántúli református egyházkerület püspökétől.

Nyilatkozat.

Mivel hozzám intézett levél- és szóbeli kérdésekből azt kell megállapítanom, hogy a református egyházkerületek elnökségeinek körlevelét félreértették, ezennel kijelentem, hogy nekünk egyáltalában nem volt és nem is lesz célunk az államhatalom bármely formája ellen vagy mellett mozgalmat indítanunk. Csak figyelmeztettük a reformátusokat a higgadt meggondolásra. — Nekünk a független, sértetlen, szabad, demokratikus Magyarország a fődolog. A nép bármely főhatalmi formát állapít meg, az előtt tisztelettel hajlunk meg. A hatalom a népe. Gyakorolja szeretettel, bölcsen, igazságosan.

Debrecen, 1918 november hó 13-án.

Dr. Baltazár Dezső,
püspök.

Gróf Tisza István.

A magyarokról azt írja Aeneas Sylvius, hogy magasztalnak minden új kormányzást és megútnak minden régit. Ha nem rohannának is egymást kergetve a régi világot alapjában megrengető nagy események: akkor sem lehetne csodálni e régi igazság ismerete mellett, hogy a napi sajtóban olyan kevés szó esett a Tisza István tragikus haláláról.

Ez a lap nem politikai lap és ha az volna is, én, ki állandóan távol tartom magamat a párt-politikai mozgalmaktól, nem érezném hivatottnak magamat arra, hogy Tiszáról, mint államférfiúról mondjak ítéletet. Nem tartoztam sem elszánt követői, sem elkeseredett ellenfelei közé, pedig az ország lakosságának legnagyobb része ebbe a két táborba csoportosult. Bár voltunk olyanok is

elég sokan, kik minden országos politikai szemponttól elvonatkozva, csodáltuk rendkívüli tehetségének a nagy tévedésektől el nem homályosítható ragyogását, gyönyörködtünk páratlanul erős egyéniségének összhangzatos szépségében s lelkesedtünk a benne velünk közös ízzó, lobogó, kemény magyarságért.

Tisza István politikai pályáját igen sokan, talán a nagy többség és talán a magyar reformátusoknak a többsége is, kedvezőtlenül ítélik meg. Ám azt, hogy magyar református egyházunknak igaz szívű fia s nagy eredményeket elért kitünő munkása volt, nem vonja kétségbe senki sem. És ha halálának megdöbbentő előidézése mély részvétet fakasztott legerősebb politikai ellenfelei szívében is, — természetes, hogy mi, kik benne egyházunk nagyját gyászoljuk, nem tudjuk lelkünket egyhamar megüresíteni a szomorúságtól.

Ami Tisza Istvánt a magyar református egyház egyik legnagyobb alakjává tette, nem a vallási tantételekhez való szigorú ragaszkodás volt. Mindnyájan emlékezünk arra a — sok ellentmondást kiváltó — előadására, melyben a reformáció legnagyobb jelentőségének épen azt mondotta, hogy a hittételek megváltoztathatóságát elismeri. Hallottuk tőle, hogy egyházunk főhivatásának a tudás és a hit összhangban tartását tartja. Tudjuk, hogy erélyesen kívánta az úrvacsorai kérdések közül a test feltámadására vonatkozóan elhagyását. Talán nem is azért, mintha ő maga nem tudta volna elfogadni ezt a sarkalatos dogmát, hanem mert azt akarta, hogy ne legyen kénytelen senki olyan hitvallást tenni, amit szívében-lelkében teljesen át nem érez. Mert Tisza István egészen nyílt, igaz, őszinte akart lenni az Isten előtt is és azt akarta, hogy mindenki nyíltan, egyenesen kimondhassa a maga hitét. Undorodott a hazugságtól, fanatikusa volt az igazmondásnak és ebben minden bizonnyal mintája a magyar kálvinistának.

Hozok fel egy példát. Egy legényt káromkodásért bejelentettek 6 évvel ezelőtt az egyházközségi bírósághoz. Az egyházközségi fegyelmi bíróság megintette és megdorgálta a bűnöst. A feljelentő azt mondta a megfédett bűnös elmenetele után, hogyha így büntet az egyházközségi fegyelmi bíróság, akkor ő nem jelent fel egy bűnöst sem, de más sem jelent fel. És igaza volt, azóta nem is jelentett fel senki egy bűnöst sem. Ha pénzbírságban lett volna elmarasztalva a bűnös, több feljelentés történt volna, így nem jelentetett be több.

A presbitereknek szigorú kötelességökké kellene tenni, hogy az Isten törvénye ellen vétőket bejelentésük és a bejelentettek szigorúan büntetessenek. „Vulnuse recidendum, ne pars altera trahatur“. Ez az elv lebegjen az egyházközségi fegyelmi bíróság előtt.

Az Isten házat kerülőkre és az úrvacsorájával nem élőkre nincs törvény. A szigorú kálvini egyházfegyelmet vissza kell állítani, mert nagyon féltő, hogy a háborúból hazajövő s leszerelt egyháztagok között sokan lesznek disszidensek. Az egyházban csakis akkor lesznek mindenképpen ékesen és szép renddel, ha az visszaállítatik. Eminens érdeke egyházunknak a szigorúbb egyházfegyelmének gyakorlása, mert csakis úgy lehet az istenkáromlásokat, átkozódásokat, erkölcstelenségeket lassanként megszüntetni. Szabadon mivelhetik most az Isten nevének hiábavaló felvételét, az erkölcstelenségeket, mert nincs rá törvény; csak az erkölcsi rábeszéléseket, ráhatásokat hangoztatják felsőbb hatóságaink. Erkölcsileg hatni híveinkre, fájdalom, csak a legritkább esetekben lehet. Újból ajánlom, hogy a presbitereknek eskü általi kötelességévé tenném törvény által, hogy ők a rend, az erkölcsiség és Isten minden törvénye megtartására ügyeljenek, a vétkeket jelentsék be az egyházközség elnökének, ki aztán fegyelmi bíróság elibe állíttatná a bűnöst, ítéletet hozatván rájuk. De a híveknek, illetve a többi egyháztagoknak is kötelességök lenne a bűnösöknek bejelentése. A lelkész, tanító és presbiter felváltva látogassák a családokat és tudakozódjanak többfelől, többek közt arról, hogy a gyermekek imádkoznak-e a nap minden arra rendelt szakában? Kérjék, buzdítsák a szülőket, hogy gyermekeiket imádkoztassák, esténként énekeltessek. Télen hétköznapokon is, de más évszakokban vasárnaponként a bibliát olvassák a szülők gyermekeikkel együtt. 50 évvel ezelőtt egyházközségemben, midőn este boltba küldtek szüleim, nem egy, de több házból hallatszott ki az éneklés és a gyermekek imádsága. Most ez a szép szokás már kevés helyt van meg.

Ha az általam felemlítettek teljesen szigorúan újból életbeléptetnének, a vallásosság nem fogna hanyatlani, sőt fokról-fokra elébb haladna, s az egyházban egy pár évtized múlva már mindenképpen ékesen és szép renddel lennének. Ami meg volt régen és a vallásosságot előmozdította, minden bizonnyal előmozdítaná ezután is. Térjünk tehát vissza a régi alapra, ahol eltávoztunk attól.

Sófalvy.

A protestáns kormánybiztos.

— Levél a felelős szerkesztőhöz. —

Kedves barátom! Lapunk legutóbbi számában áldás kívánással, de egyébként minden megjegyzés nélkül közölnéd, hogy a protestáns egyházak jogos érdekeinek megóvására kormánybiztos neveztetett ki. Minthogy a lap élén az én nevem is ott áll, e hírnek a szokásos jókívánás mellett közléséből esetleg azt következtethetik, hogy ehhez a kinevezéshez nekem sincs észrevételem. Ezért tartom szükségesnek, hogy véleményemet itt nyilvánosan hozzam szíves tudomásodra.

Az én gondolatom szerint kormánybiztos kirendelésére két okból lehet szükség. Vagy azért, mert a kormány úgy látja, hogy annál az intézménynél, melyhez a kormánybiztost kirendelték, nincs minden rendben, vagy legalább is a kormányzattal való szükséges összhang fennállása bizonytalan. Azt hiszem, erre a feltevésre a protestáns egyházak semmivel sem adtak okot. Vagy azért, mert az érdekelt intézmény maga szükségesnek tartja rendkívüli intézkedések foganatosítását. De úgy tudom, ilyen óhajtást a protestáns egyházak egyike sem nyilvánított s különösen mi reformátusok, kik a kultuszminiszteri államtitkárságban, *Juhász Nagy Sándorban* olyan embert látunk, ki jogos érdekeinknek teljes megóvására kész is, képes is, — bizonyára nem tarthatjuk szükségesnek, hogy az államtitkár kipróbált hűségét és teljes munkaerejét külön kormánybiztos támogatassa. Ha szükségesnek tartanók: akkor is elvárhatnók, hogy ne *meghallgatásunk nélkül* adjanak számunkra kormánybiztost.

Ennyit pusztán *tárgyi* szempontból. Ami pedig az ügy *személyi* részét illeti: bármily nagy rokonszenv legyen is bennünk *Kováts István* barátunk irányában, nem lehet elhallgatni, hogy *ha egyáltalán van valami értelme a protestáns egyházak részére kormánybiztos kirendelésének*: akkor erre a megbízásra nem olyan férfiút kell vala alkalmazni, aki a legelméletibb katedrán professzorkodván, az egyház adminisztrációját gyakorlatból alig ismeri. *Ha* csakugyan szükség lesz a protestáns egyházak érdekeinek megvédésére az új alakulások rendén, — mondjuk például Horvát-Szlavonországoknak a magyar állami közösségből kiválása, sőt esetleg egyes vármegyéknek más államhoz csatolása folytán: ez érdekek megvédésére sokkal inkább alkalmasok az egyes érdekelt egyházak rendszeres organumai, mint bármely kormánybiztos, — de különösen mint egy erősen theoretikus professzor.

Én is minden jót kívánok *Kováts Istvánnak* most és mindenkoron, de kormánybiztosi kineveztetését feleslegesnek, a kinevezés módját pedig egyházunk autonómiájára bántónak tartom.

Egyben azonban minden bizonnyal megnyugtató ez a kinevezés. Hallatszok itt is, ott is a panasz, hogy az új kormány csak a szociáldemokratákat és a zsidó-

Hogy az egyház kormányzásában kivette a részét, — azzal tulajdonképen kötelességet teljesített. A református egyház minden fiától megkívánja az áldozatos munkát, mindenkitől képessége szerint. Tőle, ki az egyházban nagy érdemeket szerzett elődöktől származott s ki a maga helyzete szerint is sokra volt képes, sokat kívánt. Nem különös érdem, csak elismerésre méltó kötelességteljesítés, hogy ezt a sokat jól elvégezte. De figyelemre méltó az az erkölcsi szigor, mely az egyházban végzett munkáját jellemezte. Amiatt is volt ellene olykor észrevétel, hogy az egyházi hivatalosokat keményen ítéli meg, hogy kíméletlen a kisebb érthető és igazolható mulasztásokkal szemben is. A zsarnoki hajlandóság vádja ilyenkor közel van. Pedig Tisza István nem a maga uralmat kereste az egyházban, — hiszen nem kellett neki magára irányítani a figyelmet és mindenütt, ahol nem volt rá szükség, szívesen félre állt, — de a kálvinista morál szigorúságát alkalmazta magával és mindenkivel szemben a kötelességek pontos teljesítésében. Nem csupán a külső dísz mellőzése, az egyszerű életmód, a szertartásosságtól mentesség, de mindennek felett a kötelességteljesítésnek ez a ridegségig menő megkövetelése tette Tisza Istvánt valódi puritán kálvinistává.

Pedig lehet, a kötelességtudás ilyen fanatikusává nem is épen a kálvini elvek formáltak. Egy nagy, hatalmas, erős magyar nemzet képe ragyogott eszményül előtte. Tudta, hogy ettől az eszménytől távol vagyunk. Kevesen vagyunk, szegények s hozzá szalmaláng természetűek. Sokat, a nálunk szerencsésebb viszonyok közt élő nemzeteknél jóval többet kell dolgoznunk, hogy azok mellé emelkedni bírjunk. Ezért sürgette kéréssel teljével a kötelességek szigorú teljesítését. Én legalább azt hiszem, hogy ezért.

Mert én úgy látom, hogy Tisza Istvánt mindenben, a református egyházért hűséges munkálkodásban is a magyar nemzet jövő nagyságának ideálja vezette. A református egyház boldogulását valhatatlanul egybeforrottnak tartotta a magyar nemzeti dicsőséggel. És hitt fenntartás nélkül mind a kettőben. Mikor a debreczeni kollégium akadémiai szakainak megszüntetéséről s a debreczeni tudomány egyetem felállításának ezzel biztosításáról volt szó, szinte ideges türelmetlenséggel várta — mint egyszerű hallgatóság — a kollégiumi igazgató-tanács ülésén az elhatározó szó kimondását és látszott az arcán a megkönnyebbülés, midőn a határozat létrejött. Lehet-e gondolni, hogy a kollégiumnak, melyhez a tanítvány igaz hálájával és szeretetével ragaszkodott, megcsönkulását ily forrón óhajtja, ha nincs róla teljesen meggyőződve, hogy a magyar

nemzeti kultúra eme régi vára az egész nemzet kezében még jobb helyen leszen.

Nem tudom, mert nem ülhetek a történetíró piedesztálján, — hogy vajjon a nemzeti nagyság és boldogság útját nem tévesztette-e el, de hogy ez az ember igazán magyar volt és a maga hite szerint igazán akarta a magyar nemzet boldogságát, azt bizonyosan tudom. Ebben pedig megint igazi magyar kálvinista volt.

Vajjon azok az álmok, melyek agyát hevítették, — ha más formában is, mint ő gondolta, — teljesülnek-e valaha?

Vajjon nem kell-e boldogoknak mondanunk a halottakat?

Kun Béla.

Közélet

Némi tekintetben melyek okai a vallásosság hanyatlásának és mímódon lehetne vallásosabbá tenni egyháztágjainkat?

(Folytatása és vége.)

Miért nincs most az iskolák asztalain biblia? Miért nincs az kötelezővé téve az iskolákban, hogy az mindig az iskolák asztalain álljon. A szentírás, vagyis a biblia nekünk symbolumunk, mint a katolikusoknak a kereszt, amely kereszt ott van a templomban, ott van az iskolában, sőt állami épületekben is, a katolikusoknál. A bibliának is templomunkban a szószék támláján kellene lenni, énekeskönyvünknek pedig a kathedra előtti lelkész ülőhelye támláján.

Sok jó, helyes, a vallásosságot élesztő, előmozdító és a nép által kitalált szokás megszűnt, melyek megszűnése is oka, legalább kismértékben, a vallásosság hanyatlásának. Megszűnt a házasok cenzúrája, megszűnt a gyermekágyból felkeltek templombanmenetelkor régen mondatni szokott ágyból felkelési ima, megszűnt a házassági eljegyzéseknek lelkész és két tanú előtti történte.

Hát ha az egyházi fegyelemnek minimumra szállítását meggondoljuk, átlátjuk azt, hogy nálunk már nincs meg a szorosabb értelemben vett egyházi fegyelem. Azok az enyhe egyházfegyelmi törvények, amelyek megvannak, olyanok, mint a pium desideriumok, nem alkalmaztatnak, mert nincs kire alkalmazzuk, nem azért, mintha az egyházban mindenkinek ékesen és szép renddel folynának, nem is azért, mert nem volnának többen, kiket az egyház fegyelmi bírósága elé kellene állítani, hanem azért, mert az egyháztágra vonatkozó mostani fegyelmi törvények olyanok, mint példaszó szerint a szentelt víz, amely se nem árt, se nem használ. Ezért nincs presbitérium, nincs senki, aki a bűnösöket, az Isten és az erkölcsiség törvényei ellen vétőket feljelentené, mert csak azért, hogy megintessenek, megdorgáltassanak a bűnösök, vagy választói jogaiktól fosztassanak meg; ezt híveink büntetésnek nem tartják, ezért senkit fel nem jelentenek.

Hozok fel egy példát. Egy legényt káromkodásért bejelentettek 6 évvel ezelőtt az egyházközségi bírósághoz. Az egyházközségi fegyelmi bíróság megintette és megdorgálta a bűnöst. A feljelentő azt mondta a megfédett bűnös elmenetele után, hogyha így büntet az egyházközségi fegyelmi bíróság, akkor ő nem jelent fel egy bűnöst sem, de más sem jelent fel. És igaza volt, azóta nem is jelentett fel senki egy bűnöst sem. Ha pénzbírságban lett volna elmarasztalva a bűnös, több feljelentés történt volna, így nem jelentetett be több.

A presbitereknek szigorú kötelességökké kellene tenni, hogy az Isten törvénye ellen vétőket bejelentésük és a bejelentettek szigorúan büntetessenek. „Vulnus ense recidendum, ne pars altera trahatur“. Ez az elv lebegjen az egyházközségi fegyelmi bíróság előtt.

Az Isten házat kerülőkre és az úrvacsorájával nem élőkre nincs törvény. A szigorú kálvini egyházfegyelmet vissza kell állítani, mert nagyon féltő, hogy a háborúból hazajövő s leszerelt egyháztagnak között sokan lesznek dissidensek. Az egyházban csakis akkor lesznek mindenképpen ékesen és szép renddel, ha az visszaállítatik. Eminens érdeke egyházunknak a szigorúbb egyházfegyelmem gyakorlása, mert csakis úgy lehet az istenkáromlásokat, átkozódásokat, erkölestelenségeket lassanként megszüntetni. Szabadon mivelhetik most az Isten nevének hiábavaló felvételét, az erkölestelenségeket, mert nincs rá törvény; csak az erkölcsi rábeszéléseket, ráhatásokat hangoztatják felsőbb hatóságaink. Erkölcsileg hatni híveinkre, fájdalom, csak a legritkább esetekben lehet. Újból ajánlom, hogy a presbitereknek eskü általi kötelességévé tenném törvény által, hogy ők a rend, az erkölcsiség és Isten minden törvénye megtartására ügyeljenek, a vétkeket jelentsék be az egyházközség elnökének, ki aztán fegyelmi bíróság elibe állíttatná a bűnöst, ítéletet hozatván reájok. De a híveknek, illetve a többi egyháztagnak is kötelességök lenne a bűnösöknek bejelentése. A lelkész, tanító és presbiterek felváltva látogassák a családokat és tudakozódjanak többfelől, többek közt arról, hogy a gyermekek imádkoznak-e a nap minden arra rendelt szakában? Kérjék, buzdítsák a szülőket, hogy gyermekeiket imádkoztassák, esténként énekeltessek. Télen hétköznapokon is, de más évszakokban vasárnaponként a bibliát olvassák a szülők gyermekeikkel együtt. 50 évvel ezelőtt egyházközségemben, midőn este boltba küldtek szüleim, nem egy, de több házból hallatszott ki az éneklés és a gyermekek imádsága. Most ez a szép szokás már kevés helyt van meg.

Ha az általam felemlítettek teljesen szigorúan újból életbeléptetnének, a vallásosság nem fogna hanyatlani, sőt fokról-fokra elébb haladna, s az egyházban egy pár évtized múlva már mindenképpen ékesen és szép renddel lennének. Ami meg volt régen és a vallásosságot előmozdította, minden bizonnyal előmozdítaná ezután is. Térjünk tehát vissza a régi alapra, ahol eltávoztunk attól.

Sófalvy.

A protestáns kormánybiztos.

— Levél a felelős szerkesztőhöz. —

Kedves barátom! Lapunk legutóbbi számában áldás kívánással, de egyébként minden megjegyzés nélkül közölted, hogy a protestáns egyházak jogos érdekeinek megóvására kormánybiztos neveztetett ki. Minthogy a lap élén az én nevem is ott áll, e hírek a szokásos jókívánás mellett közléséből esetleg azt következtethetik, hogy ehhez a kinevezéshez nekem sincs észrevételem. Ezért tartom szükségesnek, hogy véleményemet itt nyilvánosan hozzam szíves tudomásodra.

Az én gondolatom szerint kormánybiztos kirendelésére két okból lehet szükség. Vagy azért, mert a kormány úgy látja, hogy annál az intézménynél, melyhez a kormánybiztosot kirendelték, nincs minden rendben, vagy legalább is a kormánnyal való szükséges összhang fennállása bizonytalan. Azt hiszem, erre a feltevésre a protestáns egyházak semmivel sem adtak okot. Vagy azért, mert az érdekelt intézmény maga szükségesnek tartja rendkívüli intézkedések foganatosítását. De úgy tudom, ilyen óhajást a protestáns egyházak egyike sem nyilvánított s különösen mi reformátusok, kik a kultuszminiszteri államtitkárságban, *Juhász Nagy Sándor*ban olyan embert látunk, ki jogos érdekeinknek teljes megóvására kész is, képes is, — bizonyára nem tarthatjuk szükségesnek, hogy az államtitkár kipróbált hűségét és teljes munkaerejét külön kormánybiztos támogatassa. Ha szükségesnek tartanók: akkor is elvárhatnók, hogy ne *meghallgatásunk nélkül* adjanak számunkra kormánybiztosot.

Ennyit pusztán *tárgyi* szempontból. Ami pedig az ügy *személyi* részét illeti: bármily nagy rokonszenv legyen is bennünk *Kováts István* barátunk irányában, nem lehet elhallgatni, hogy *ha egyáltalán van valami értelme a protestáns egyházak részére kormánybiztos kirendelésének*: akkor erre a megbízásra nem olyan férfit kell vala alkalmazni, aki a legelméletibb katedrán professzorkodván, az egyház adminisztrációját gyakorlatból alig ismeri. *Ha* csakugyan szükség lesz a protestáns egyházak érdekeinek megvédésére az új alakítások rendén, — mondjuk például Horvát-Szlavonországoknak a magyar állami közösségből kiválása, sőt esetleg egyes vármegyéknek más államhoz csatolása folytán: ez érdekek megvédésére sokkal inkább alkalmasok az egyes érdekelt egyházak rendes organumai, mint bármely kormánybiztos, — de különösen mint egy erősen theoretikus professzor.

Én is minden jót kívánok *Kováts Istvánnak* most és mindenkoron. de kormánybiztosi kineveztetését feleslegesnek, a kinevezés módját pedig egyházunk autonómiájára bántónak tartom.

Egyben azonban minden bizonnyal megnyugtató ez a kinevezés. Hallatszok itt is, ott is a panasz, hogy az új kormány csak a szociáldemokratákat és a zsidó-

kat, meg az ezekkel rokonszenvezőket juttatja pozíciókba. (Lásd Új Lap.) Mindenesetre jól esik tapasztalni, hogy a kormány a más meggyőződésűeket is megbecsüli.

Kun Béla.

Külföld

A theologiai oktatás reformjához.

A hazai theologiai oktatás nagy kérdésének napi-rendre kerülése alkalmából helyénvalónak tartjuk azon vezéreszmékek olvasóinkkal való megismertetését, amelyeket D. Dunkmann a greifswaldi egyetem theol. karának tudós professzora a „Reformation“ c. folyóirat f. é. 36. számában tett közzé. E vezéreszmék lehető szöszterinti tomácsolásban a következőképp hangzanak:

I. A reform. szükségességének ténye.

1. Vitathatatlan igazság, hogy a gyakorlatilag működő papságnak csak egészen kicsiny része műveli tovább azon tudományokat, melyeket egykor az egyetemen hallgatott. Ebből azonban nem a hivatalosok tudományos arravalóságának hiánya, hanem magának a theologiai studiumnak elégtelensége állapítható meg. Gyakran a legderekabb gyakorlati emberek is theologilag csak igen hiányosan vannak iskolázva, gyakran pedig épen a tudós munkások azok, akik gyakorlatilag nem válnak be. A hivatal és az uralkodó iskolai képzés között szakadék áll fenn, holott érvényesülnie kellene ama tételnek, hogy a theologia van a hivatalért és nem a hivatal a theológiáért.

2. Ez a már évtizedel. óta szembeszökő helyzet most a háború alatt és a háború által kritikus fordulópontra elé érkezett. A háború után többé nem engedhetjük meg magunknak egy tisztára abstract akadémiái módon dolgozó theologiai tudomány luxusát. Sem tanítani, sem studirozni nem lehet olyat, ami közvetlen, vagy közvetett vonatkozásban nem áll a gyakorlati hivatallal. Ezzel azonban a világért sem akarjuk a theologiai tudomány öncélját tagadásba venni.

II. A reform szükségességének okai.

1. A theologiai studium egyoldalúlag túl van terhelve historiai-kritikai anyaggal úgy a bibliai, a történeti, a systematikai, mint a praktikus tudományágakban. A historiai-kritikai methodus vörös fonálként húzódik végig az egész studiumon s ez a fonál éppen akkor szakad el, amikor a theologus a jelenkor élete felé fordul gyakorlatilag.

2. A systematika theologia, mely egykor a protestáns theologia szíve volt s a praktika theológiával származásánál fogva szerves összefüggésben állott, teljesen háttérbe szorult és a gyakorlati hivatallal való kapcsolódás szintén erősen elmarad belőle. Maga a praktika theologia a történet-kritikai módszertől való függése következtében erősen túlterhelte magát elméleti anyaggal, noha az utolsó években örvendetes kezdeményezések

történtek az önálló megújulás felé, kivált a „jelenkor-nak követelt egyházi ismerete“ által.

3. Az oktatás folyamata nagyon nélkülözi az egységességet és céltudatosságot. A hallgató segélytelenül áll a történeti tudás óriási anyagával szemben; még segélytelenebbül a „kritikai módszer“ eredményeivel szemben, mely a lélekzetvételtől is megfosztja. Számára nem marad más hátra, mint hasznára, avagy romlására a szaktudóshoz vagy speciálistához csatlakozni. De még ez esetben is az egyetemek szokásos változtatása s különösen az u. n. „nyári egyetemek“ előnyben részesítése egy belsőleg szilárd pozíció kialakulását lehetetlenné teszi. Így nem esoda, ha a theologus hivatalában studiuma alá „egy vonalat húz“.

4. A kétéves kandidatusi idő, amely a theol. hallgatás után következik s a gyakorlati hivatalhoz való átmenetet akarja közvetíteni, teljesen nélkülözi az időfelhasználás és továbbképzés alkalmas módszerét. Önállóan, tudományosan tovább dolgozni átlagos érettség mellett kizárt dolog. A gyakorlatihoz való átmenet pedig nem láttatik meg. Csak a Prediger-seminariumban való tartózkodás, vagy a segédlelkészi év mutatkozik eredményesnek. De a második év itt is annál terméketlenebb marad. A második vizsgára való tekintettel a gyakorlati munka dilettans kísérletezéseiben és a már megszerzett tudás kinzó felmeleítésében telik el.

III. Javaslatok az oktatás és a képzés reformjához.

1. A theologiai oktatás az egyetemeken ezentúl 8 semesterre terjed, míg a kandidatus idő egy esztendőre redukálódik. Így megmarad a kiképzési idő eddigi tartama.

2. Az oktatás két négy-négy semesteres időszakra oszlik, melynek elsőjét az alapvizsgálat zárja le. Az alapvizsgálat a fakultás előtt foly le.

3. Az oktatás első időszakának tárgyai a bibliai és egyházi tudományok, túlnyomólag historiai-kritikai methodussal. A szentírás korszakos olvasmányaira kiváltképpen a semináriumokban nagyobb súly helyezendő.

4. Az oktatás második időszakában tárgyak: a systematikai és gyakorlati studiumok. Az első időszakhoz való csatlakozást egyfelől a dogmatika, melynek előfeltétele a biblikai theologia, másfelől a XIX. század legújabb egyháztörténetének tanulmányozása biztosítja.

5. A rendszeres és gyakorlati theológiát ismét szerves összefüggésbe kell hozni egymással. A rendszeres theológiát annyiban, amennyiben az írás mellett az általános vallástudományhoz és az etikához való vonatkozásokat tartja szem előtt, a gyakorlati theológiát pedig úgy, hogy az általános, vallásos, népies, speciális egyházi ismeret alapjára helyeztetik. A történeti és népi tényállások talaján találkozik a két említett tudomány.

6. Sürgősen kívánatos az oktatás második időszakában a theologus bevezetése az államalkotmány alap-tanaiba és a gazdasági élet főbb problemáiba, amelyek segítségével az általános socialis népjóléti és gondozási kérdés termékenyen megvilágosítható.

7. A kandidatusi év vagy egy Prediger semináriumban vagy segédlelkészségben töltendő el és a theológusnak valóban praktikus tevékenységbe való bevezetésül kell hogy szolgáljon. (Predikálás és lelkipásztori gondozás, katechetika és közigazgatás.)

8. Az egyetemek változtatása legfeljebb négy egyetem látogatására terjedhet ki, még pedig úgy, hogy a studium mindenik időszakában változtatás egyszer van megengedve.

9. Az első papvizsgát a fakultás, a másodikat az állami consistorium veszi fel. Az első vizsga a kizárólag tudományos képzettségre, a második a gyakorlati egyházi tevékenységre vonatkozik az elméleti alapok magában foglalásával együtt.

E vezéreszmék beható megszívelésre méltók, habár részleteikben talán nem is osztjuk, vagy viszonyaink között nehezen megvalósíthatóknak tartjuk is azokat.

Vd.

Irodalmi szemle

A mi örökségünk.

Ily cím alatt jelentek meg egy 189 oldalas (8 r.) kötetben a sárospataki református főiskolában a reformáció négyszázados évfordulója alkalmából tartott egyházi beszédek és felolvasások, melyek a sárospataki alma mater részéről valóban maradandó emléket állítanak a négyszázados ünneplésnek. A nehéz nyomdai viszonyok miatt, ami a kötet külső kiállításán is meglátszik, kissé későn lát napvilágot ez a kötet, de kár lett volna, ha meg nem jelent volna, mert igazi nyeresége protestáns irodalmunknak. Címéhez, kétségkívül, a kolozsvári theol. facultas adta a gondolatot „A mi valásunk” c. hasonló tárgyú és alkalmú kötetével, melynek jelessége e lap hasábjain is méltatva volt. De a kolozsváriak könyvének címét találóbbnak és kifejezőbbnek tartjuk, mint ezét, amely az egésznek a tartalmát nem foglalja úgy össze és nem teszi nyilvánvalóvá. Ám a cím külső, mellékes dolog. Fő a benső, a tartalom, amely a patakiak ünnepi kiadványában is magas színvonalú, értékes s méltó a több százados, hírneves főiskolához és annak kiváló tanáraihoz, akik közül következőknek dolgozatai jelentek meg a kötetben:

Dr. Makkai Sándornak egyházi beszéde (A prot. szellem) és előadása (A kálvinizmus és a magyar lélek); *Nagy Bélának* egyh. beszéde (Az élet könyve) és előadása (Megigazulás és praedestinatio); *Rohoska Józsefnek* egyh. beszéde (Új élet) és két előadása (A folytonos reformáció. A kálvinizmus); *Elekes Imrénének* egyh. beszéde (Megigazulás). Az előadások sorozatában van még: *dr. Rácz Lajosé* (A reformáció okai és előzményei), *Harsányi Istváné* (A reformáció hatása a magyar közművelődésre, külön füzetben is), *dr. Buza Lászlóé* (A reformáció társadalmi és politikai jelentősége) és *Marton Jánosé* (A prófétai elem Kálvinnál).

Az egyh. beszédek nem felszínes okoskodások, hanem az evangéliumi igazságok mélyén járnak. Különösen megragadó a Makkaié, amely gondolatainak erejével és szárnyalásával a legnagyobb magasságba emeli a lelket. Lelkes és lelkesítő a Rohoskaé, amelynek megkapó háborús vonatkozása is.

Az előadások mindenike gondos tanulmányra vall, némelyike igazán suggeráló erővel hat. Általán alapos és meggyőző fejtegetését látjuk bennük a fölvetett tárgynak. Sajnos, hogy papír és tér hiánya miatt részletesen nem foglalkozhatunk velük s csak főbb vonásaikban ismertethetjük azokat. Akik olvashatják, módjukban van belőlük élvezetet és tanulságot meríthetni. Közülök kettő történelmi, a többi dogmatikai, sociológiai, alkotmányjogi és politikai nézőpontból taglalja, főként a kálvini reformációt. A *dr. Rácz L.* igazi tudós apparátussal készült tanulmányzámba menő felolvasása az egyháztörténeti ismereteket mélyíti s mintegy fényszóró reflektorral világít rá a reformáció okaira és előzményeire, míg a *Harsányié* irodalomtörténeti és kulturhistóriai tekintetben érdemel kiváló figyelmet. A reformációnak a magyar irodalomra és közművelődésre való hatását még nem láttuk, bár rövid foglatban, de ilyen szemléletesen és erőteljesen kidomborítva. A *Rohoska* két előadása szinte egy vulkáni izzó tűzével égő léleknek kitörése. A tudományosan képzett dogmatikus és modern sociologus megnyilatkozása, aki egyebek között ezt hirdeti: „A XVI. század hitvallási könyvei a kor lelke mélyén forrongó eszmék klasszikus kifejezései. Egy félvilágot ráztak fel hajdan és állítottak harcra a szabadságért. A mai elmék mozgásban tartására hatástalanok, mert sok tekintetben avult részleteket foglalnak magukban. Avult nézeteket egy felvilágosodott kor haladó nemzedéke előtt képviselni nem lehet” ... „A reformátori theologia egész készlete és berendezése, iránya és tendenciája mind a római katholicizmus ellen való támadás, illetőleg a vele szemben való védekezés céljait szolgálja ... Ma a klérális kérdést nem lehet többé theologiai úton megoldani. A régi theologiai tevékenység szerepét mindinkább egy társadalmi munka veszi át. Ebbe a társadalmi munkába kell a protestantizmusnak belemélyednie”. Mély intuitióval megáldott lélek szól a *Makkai* előadásából, melynek magasröptű és találó fejtegetéseit szinte lélekzetfojtva követjük. A vallás, a hit, a kálvinizmus s ennek magyar típusa, psychéje van benne egy felsőbbes elme megvilágításában feltüntetve. — *Dr. Buza László* tömör, de nagyon világos előadásban és meggyőző érvekkel fejtegeti a reformáció társadalmi és politikai jelentőségét, mely a demokratikus elvnek minden vonalon való diadalra juttatásában csücsösödik ki. Tehetség, tudás és elmélyedő tanulmány együttesen látszik a *Marton János* felolvasásában, aki az ő sajátos, jellegzetes stílusával ekként karakterizálja a Kálvin prófétaságát: „Kálvin Istenlátó, akit a velők oszlásáig tölt be a mindenható és szent Isten világfeletti fensége, Isten abszolút szuverénitása, Kálvin látja az akaratistent,

aki minden emberi várankozás, terv, szándék és gondolat fölött csudálatosan végrehajtja azt, amit elkezdett." — Teljes felvilágosítást nyújt mindazoknak, akik a kálvini praedestinációt hibásan vagy felületesen ismerik Nagy Béla rendkívül érdekes és értékes tanulmánya, mely kimutatja, hogy a praedestinatio tana szorosán összefügg a megigazulás tanával. A könyv ára 10 korona. Melegen ajánljuk olvasóink figyelmébe. S. Sz. J.

Koszorú füzetek. A Koszorú füzetek, a protestáns irodalmi társaságnak s az evangéliumi keresztyénségnek emez apró misszionáriusai is megéreztek a háború nyomasztó terhét, amennyiben, tekintettel az előállításához szükséges anyag drágaságára, ebben az esztendőben nem tizen, mint ezelőtt minden évben, csak öten jelentek meg azon a porondon, ahol a jövő munkálása folyik s az elkövetkezendő új kor minéműsége eldől. Nem sajnálhatjuk eléggé, hogy éppen most, amikor pergő tűz módjára ontja erkölcsi rendet bontó röpíratait és lelket mérgező füzeit az az irányzat, amely rideg materializmusával és frivol életnézetével a maga javára dölnék véli a katonai és politikai küzdelmekről önállóan folyó szellemi tusa eredményét, mi éppen most csak ily kevés (egy esztendőre öt füzet) tartalékkal rendelkezünk. Sajnálattunkat fokozza az, hogy a kiadott öt füzet minden tekintetben olyan jó, hogy ezrével kellene szétosztani hivatásaink között. A 241. számú, Bakó Béla költeménye Kerekes Andrásról, a hazai röghöz való ragaszkodásnak építő rajza; a 242. számú Lengyel Gyula fordulat, megható elbeszélése „Márton hazajött” címmel; a lelki erő hatalmát festi Eöri Szabó Dezső „A Virtus” c. 243. számú füzetben; a romboló áramlat ellen szemléltető elbeszéléssel szolgál V. Sipos Ida „Édesanyank” c. alatt (244. sz.); míg Andrassy Kálmán egy falusi léleknek mélyeséges átalakulását tárja elénk a „Feltámadás” c. alatt a 245. sz. füzetben, amelyből a 13. lap 26. sorát a 27. sor első szavával együtt elhagytam volna. A Koszorú füzetek terjesztését ajánljuk olvasóink figyelmébe. Megrendelhetők Hornyánszky Viktor könyvnyomdájában Budapesten, a Magyar Tudományos Akadémia bérházában.

Emlékkönyv a magyarországi református és magyarországi ágostai hitv. evangélikus keresztyén egyházak által a reformáció négyszázados évfordulója alkalmából Budapesten, 1917. évi október hó 31. napján tartott országos jubiláris emlékünnepeletről. A magyarországi református és ágostai hitv. evangélikus egyházak hivatalos kiadványa. Budapest, Bethlen Gábor Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság 1918. Nagy 8°, 60 lap. Ara 2 korona. Az izlésesen és eszinosan kiállított füzetben olvashatók a két protestáns egyház által tartott istentiszteleteken és közös ünnepélyen elhangzott imádságok és beszédek, melyeknek együttes közreboesátása az olvasók lelkében a protestáns öntudatot fogja ápolni mindenkoron.

A Közlöny. a debreczeni kollégiumi ifjúság legégit lapja XLIX. évfolyamának 1—2. száma megjelent

Balázs Győző esküdtfelügyelő, gimn. s. tanár szerkesztésében s a duzzadó munkaerőről tanúskodó vezércikk után többek között „A varázs és babona népünkél”, „A vallásos elem a magyar népköltészetben”, „Adalékok a halhatatlanság problémájához” stb. címek alatt adja biztató jeleit az ifjúság munkakészségének. A lap előfizetési ára a régi, 6 korona egész évre; oly csekély összeg, amennyit még akkor is készséggel adhatnánk theologus ifjaink önképzésének elősegítésére, ha nem kapnók érte cserébe azt a lelki gyönyörűséget, amit a sokat ígérő szárnypróbálgatások nyújtanak. A közel fél-százados lapra felhívjuk olvasóink jóakaratu figyelmét és támogatását.

Halottaink.

Madarász Imre karczagi református lelkész áldásos életének 73., karczagi lelkészi működésének 47. évében a folyó november hó 7-én éjjel, három heti betegség után, Budapesten jobblétre szenderült. Ideiglenesen Budapesten temették el szerettei folyó hó 9-én. Haláláról a karczagi egyháztanács, melynek hosszú éveken át böles, erélyes és hűséges elnöke volt, fájdalmas részvétől sugalt gyászjelentést adott ki. Az elköltözött érdemdús férfiú buzgó tevékenységet fejtett ki az egyházmegyei kormányzásban is, mint tanácsbíró s lelkes előharcosa volt a most újra éledő Magyarország függetlenségének, mint országgyűlési képviselő. Mint gyöngéd, nemes, példás férj és családfő szintén szövettékként világolt gyülekezete előtt, mely életében igazán tisztelte s nemzedékről-nemzedékre kegyelettel őrizi emlékezetét.

Ifj. Gróf Tisza István huszár főhadnagy a múlt héten spanyol járványban meghalt. A boldogult, mint egykor atyja is, Debreczenben végezte a főgimnázium felsőbb osztályait és közvetlen modorával, szeretetreméltó egyéniségével osztálytársai bizalmát méltán kiérdemelte. Felsőbb tanulmányainak részben külföldön történt sikeres elvégzése után politikával nem foglalkozott, hanem a családi birtok gazdaságát vezette és emberszerető, nemes szívéért s nyíltságáért főképen a kisczardák körében őszintén becsülték és tisztelték. Elhunyt mély gyászba borította a kétszeresen süjtött családot s mi a veszteség igaz fájdalmával őrizzük áldott emlékezetét.

Kozma Irénke, a debreczeni református felsőbb leányiskola növendéke 13 éves korában folyó hó 9-én, egy heti szenvedés után, az örökkévalóságba költözött. A szép reményű s kiváló lelki tulajdonságokkal ékeskedő, nemes szívu gyermek Kozma Zsigmond bihar-nagybajomi lelkésztársunk felejthetetlen édes leánya volt. A gyászba borult szüléknek és testvéreknek őszinte részvétellel kívánunk megnyugasztalódást és vigasztalást.

Barcsa Béla a debreczeni református főgimnázium érettségizett növendéke, néhai dr. Barcsa János tanító-

képzőintézeti tanár tehetséges fia, 20 éves korában, egy heti betegség után, folyó hó 10-én elhunyt. A minden vigasztalás Atyja adjon erőt és lelki megnyugtatót az özvegy édes anyának, a testvéreknek és a kesergő rokonságnak!

Legyen áldott emlékezetök!

Különfélék.

Jánosi Zoltán debreczeni lelkész és országgyűlési képviselő, belügyi államtitkár lett. Református egyházunk egy kivételesen nagy tehetségű papját vesztette el benne, aki azonban új feladatkörében bizonyára nagy szolgálatokat tehet az igaz keresztyénség emberszerető munkájának.

A protestáns ügyek kormánybiztosának hatáskörét illetően magánúton ugyan, de igen jó helyről kedvező információt kaptunk. Eszerint a kormánybiztos csak a miniszter bizalmi embere, kinek azonban intézkedési joga nincs. Ha így van: helyes. Azonban ezt jó volna magának a kormánybiztos úrnak is tudni. Mert az, hogy a püspököket távirati úton magához citálja, nem mutat az intézkedési jog hiányának ismeretére. Mi reformátusok hozzászoktunk, hogy a magunk érdekeit minden helyen közbenjárók nélkül magunk képviseljük s ezt cselekedtük akkor is, mikor zsarnoki elnyomás keserves napjait éltük. Szomorú volna, ha a magyar szabadság felvirradtakor, a magyar népkormányval támadna félreértése épen a magyar népegyháznak — a közvetlen érintkezésnek felesleges közvetítő beállításával megszakítása miatt. Mi a kormány iránt bizalommal vagyunk, annak előttünk jól ismert államtitkárát különösen nagyrabecsüljük, de az ellen, hogy egyházunk érdekeinek képviselőjére az egyházunk jogosult megbízottain kívül bárki más felhatalmazottnak tekintessék, mindenki vel szemben tiltakoznánk.

K. B.

A tanítók jogos igényeinek kielégítése. Juhász Nagy Sándor kultuszminiszteri államtitkár egy nála járt tanító küldöttség előtt azt a nyilatkozatot tette, hogy a tanítók jogos igényeinek kielégítésére három javaslat van készülöben: az egyik a tanítóságnak az állami tisztviselők fizetési osztályába és fokozatába való beosztásáról szól; a másik javaslat a nem állami tanítók fizetésének az államiakéval való egyenlővé tételét tartalmazza; a harmadik javaslattal a kormány a tanítók nyugdíjügyét rendezendi. Az egybegyűlt tanítók nagy

éljenzéssel vették tudomásul az államtitkár kijelentését, amely örömet visz minden tanító lakásába.

Katholikus Papi Tanács. November 8-án megalakult Budapesten a római katolikus Papi Tanács, amely a következő pontokba fegyelmezte össze programját: „1. Kívánjuk a papnevelés gyökeres reformját, egyenes jellemű, iniciatív erővel bíró magyar papság képzését, a rosszkarban levő szemináriumoknak azonnal a higiénia minden követelménye szerinti ujjaépítését. 2. Kívánjuk az alsópapság anyagi helyzetének gyökeres és azonnali rendezését és pedig oly mértékben, hogy minden papnak megadassék a lehetőség, önálló háztartás vezetésére. 3. Kívánjuk a teljesen kielégítő papi nyugdíjreformot. 4. Kívánjuk a papi szánatóriumok és üdülőhelyek felállítását és papi betegsegélyező-pénztárak létesítését. 5. Kívánjuk a papság presztizsére sérelmes párbér, kepe stb. javadalmazási rendszer eltörlését. 6. Kívánjuk a szolgálati pragmatika rendszerének behozatalát. 7. Kívánjuk a budapesti pasztoráció sikere céljából külön püspökség felállítását és a túlnagy lélekszámú plébániák decentralizációját. 8. Kívánjuk egyes istentiszteleti szertartásoknál a nemzeti nyelv érvényesülését, hogy azokon a nép értelemmel vehessen részt. 9. Kívánjuk az egyházmegyei zsinatoknak legalább 5 évenkénti megtartását. 10. Kívánjuk a teljes egyházi autonómiát, ebben a püspököknek a papság és a világi elem által történő választását. 11. Kívánjuk a kanonoki intézmény korszerű reformját.” — Nálunk u. n. alsópapság intézményesen nincsen, ámde lekipásztoraink igen nagy része, segédlelkészeink és hitoktatóink pedig számba sem jöhet kivétel nélkül oly nehéz körülmények között élnek különösen napjainkban, hogy „anyagi helyzetöknek gyökeres és azonnali rendezése” égetően szükséges. Úgyszintén nagyon szükséges azoknak a humanitárius intézményeknek létesítése is, amelyek a fentjelzett 3. és 4. pontban foglaltatnak. Erős a reményességünk és teljes a bizodalunk, hogy egyházi vezetőségünk az egyházak által kezébe tett megbízásnál fogva mielőbb megteszi a lépéseket a lelkészeink és egyházaink létérdekét egyaránt munkáló intézmények megvalósítása érdekében s ezzel feleslegessé tesz minden olyan alakulást, amely a mi egyházalkotmányi elveinkkel különben sem volna összehozható.

„Örökbefogadás.” Kedves lelkész testvéreimet arra kérem, hogy hivaik között keressenek olyan egészen árva, jó családból származó, törvényes református vallású, 3—4 éves leány gyermeket, akit itt Mezőtúron egyik kedves hivem, egy tekintélyes magánzó gyermektelen urinő, örökbe fogadna, mint saját gyermekét felnevelne, kitaníttatna s halála esetén — ha a gyermek megérdemli — mintegy 200.000 K-át érő vagyona öröksévé is tenné. Hadi árva, ép, egészséges, szép kis leány gyermekek szerető, gondos anyát, boldog otthont találnának. Leveleket e címre kérek: Marjay Károly református lelkész Mezőtúr, Belváros.

A debreczeni Csokonai-Kör november hó 17. napján Csokonai születésének évfordulóján délelőtt 11 órakor a vármegyeháza dísztermében felolvasó ülést tart a következő műsorral: 1. Megnyitó beszéd. Mondja Géresi Kálmán, a Csokonai-kör elnöke. 2. Vitéz Mihály ebresztése. Irta Ady Endre; szavalja: dr. Markovits Lajos, a Csokonai-kör tagja. 3. Csokonai és a nyugatosok. Irta és felolvassa Kardos Albert, a Csokonai-kör titkára. 4. Invokáció Csokonai Vitéz Mihályhoz. Irta Tóth Árpád; előadja Verő Márta, a Csokonai színház művésznője. 5. A művészi alkotás lélektana. Irta és felolvassa Oláh Gábor, a Csokonai-kör választmányi tagja. 6. Csokonai dalok. Előadja a dalegylet.

Kérelem. Nehai Imre Sándor, a debreczeni kollégium nagynevű akadémiai tanára, majd kolozsvári egyetemi tanár családjának életadatait kutatom. Atyjáról, *Imre József*-ről sikerült már kiderítenem, hogy 1807-től 1813-ig Kismarján, 1817-től 1826-ig Hegyközpályiban, 1826-tól 1838-ig Bojton volt lelkész s a bihari egyházmegyének assessora volt. De nem tudom, hol volt 1843-tól 1847-ig, minden valószínűség szerint szintén lelkész. Azzal a tiszteletteljes kérelemmel járulok már, főleg a bihari egyházmegye nagytiszteletű lelkész uraihoz, hogy amennyiben valahol a traktus e kiváló nevű, mint adataimból látom, igen érdemes lelkészének, valamelyikük volt hivatali elődének, a fentírt időben ott szolgálásáról régi jegyzőkönyveikből, anyakönyveikből tudomással bírnának, a reá vonatkozó egyéb, történeti értékű adatokkal együtt legyenek szívesek ezeket kiírni s hozzám, ha szabad ezt is kérem, alábbírt lakóhelyemre és nevemre *lehetőleg mielőbb* eljuttatni. Hitrokonni szeretettel és bizalommal. Nagybánya (Szatmár m.), 1918 november 7. Csiky Lajos, debreczeni nyugalm. theol. akad. tanár.

Új irodalmi és nyomdai részvénytársaság alakult Debreczenben úgy, hogy a Hoffmann és Kronovitz nyomdai vállalat egyesült a Hegedűs és Sándor könyvkiadó céggel és az eperjesi Diwald-féle fénynyomdával. A vállalat kétmillió alaptőkével indul meg, összeköttetésben áll a Magyar Általános Hitelbankkal, valamint a Franklin társulattal s „Hegedűs és Sándor irodalmi és nyomdai részvénytársaság” cég alatt már megkezdte működését.

Pályázati hirdetés

a sarkadi református népiskola VII-ik tanítói állására.

Javadalma: az egyháztól évi 800 korona. Lakbére 250 korona. Az államtól törvényes fizetékiegészítés.

Kötelessége: a presbitérium által kijelölt osztály, vagy osztályok tanítása. Kántor akadályoztatása esetén templomban és temetéseknél a helyettesítés.

Férfi pályázók előnyben részesülnek.

Pályázati határidő december 4.

Az állást választás után el kell foglalni.

Sarkad (Bihar vm.), 1918 nov. 12.

Balog Ambrus,
iskolaszéki elnök,

Megjelentek !!

WOLHYNIÁBAN.

Irta **Göde Lajos**, szekszárdi ref. lelkész.
Ára 6 korona 50 fillér.

Papi dolgozatok X. kötet.

Alkalmi egyházi beszédek. Irta **Jánosi Zoltán**.
Ára kötve 10 korona.

IMÁDSÁGOK.

Bibliaolvasással egybekötött hétköznapi reggeli istentiszteletekre.

Irta: **F. Varga Lajos**.

I-ső kötet. — Ára füzve 8 korona, kötve 12 korona
II-ik kötet. — Ára füzve 8 korona, kötve 12 korona
Portóra egy-egy könyvre 50 fillér küldendő.

Kapható:

HEGEDŰS ÉS SÁNDOR

protestáns irodalmi könyvkiadóhivatalában
DEBRECZEN.

A „HANGYA”

a Magyar Gazdaszövetség fogyasztási és értékesítő szövetkezete

bármely községbe költségmentesen küldi ki megbízottját, ahol fogyasztási és értékesítő szövetkezetet akarnak szervezni. Mielőtt a mozgalmat megindítanák, forduljanak a kezdeményezők utbaigazításért a „Hangya” igazgatóságához: Budapest, IX. Közraktár-utca 34. sz. A „Hangya” kötelékében jelenleg 1700 fogyasztási szövetkezet működik, amelyek összfor-
♦♦ galma 80.000.000 korona volt. ♦♦

Földmivelő népünk erkölcsi emelkedésének és vagyoni gyarapodásának legbiztosabb eszköze a gazdasági berendezkedés. A termelés fejlesztése, az értékesítés kedvezőbb tétele, a háztartási és gazdasági szükségletek jutányosabb beszerzése csak fogyasztási és értékesítő szövetkezetek útján érhető el.